

Odysseus irrfärder

När det långa kriget mot Troja äntligen var över började grekerna återvända hem. Det var upp till de olika befälhavarna att var och en ansvara för sina män. En av de sista som lämnade Troja var kung Odysseus av Ithaka. Han var en slug man och en skicklig kämpe. Det var tack vare hans list som grekerna till slut lyckats inta Troja. Nu seglade han hemåt med flera skepp i sitt följe. Odysseus hade redan varit borta i tio år. På Ithaka väntade hans hustru Penelope och hans son Telemakos, som nästan var nyfödd när han reste.

Kikonerna

Till en början var vattnen lugna och vädret mildt. Det verkade som om gudarna var på deras sida. När de närmade sig Trakiens kust blev Odysseus övertalad av sin släkting och närmaste man Eurylokos att kliva iland och leta efter fler städer att plundra. De fann staden Ismara, som knappt hade något skydd alls. När de krigsvana grekerna skrikande stormade staden flydde folket och lämnade den helt öde. Det blev ett rikt byte för Odysseus och hans män. Han varnade dem att förstärkningar snart kunde vara på väg till staden och ville att alla genast skulle gå ombord på skeppen. Men männen ville stanna och festa på de viner och den mat de hittat. Under tiden detta hände smög sig kikonerna på dem. Detta folk var släkt med trojanerna och stora krigare. När de hörde att grekerna nu dykt upp i Ismara samlade de sig genast till en attack. Grekerna var helt oförberedda på att slåss och många av Odysseus män dog i slaget fulla och sömniga. Till slut lyckades grekerna ta sig tillbaka till sina skepp och lämna landet. Under anfallet av Ismara upptäckte Odysseus en präst som hade gömt sig. I utbyte mot att Odysseus skonade hans liv gav prästen honom tolv krukor med vin. Det var nästan det enda grekerna fick med sig, men det skulle visa sig vara en värdefull gåva.

Lotusätarna

Några dagar senare landsteg Odysseus och hans män på Itofagernas, lotusätarnas, ö. Han skickade ut tre män som spejare, men de kom aldrig tillbaka. De hade träffat på infödingarna på ön och blivit bjudna på lotusen. Det här var nu en kraftig drog som kunde få en att tappa minnet och helt glömma vem man var. När Odysseus till slut fann sina män, ville de inte följa med honom tillbaka. De hade redan hunnit bli beroende av lotusen och ville aldrig lämna ön. Men Odysseus släpade dem tillbaka till skeppen och band dem vid roret tills deras huvuden klarnat.

Cyklopen

Efter en tid till sjöss utan att sikta land någonstans började grekerna bli trötta och hungriga. Framför allt behövde de färskvatten. Till slut siktade de en ö de inte kände igen. Men den var grön och bördig så de gick iland. Till sin glädje fann de inte bara gott om vatten på ön utan också stora mängder av storvuxna får som vandrade omkring överallt. Odysseus lät hämta några av de viner han fått av prästen från Ismara och började leta efter en plats där de kunde slå läger. De hittade en jättelik grotta som erbjöd gott skydd.

När de kommit in i grottan upptäckte de till sin förvåning att den var bebodd. Det fanns ved, en jättelik eldstad, djurskinn på golvet och framför allt mängder av ost. Odysseus beslöt sig för att invänta grottans ägare och lät slakta några får för att bereda en festmåltid. Grekerna högg med god aptit in på fårköttet, vinet och osten. Framåt skymningen var de alla nöjda men dåsiga.

Plötsligt fylldes grottans öppning av en jättelik skugga. Det var grottans ägare som äntligen kommit hem. Till sin fasa såg grekerna att det var en cyklop, en enögd jätte som var känd för att äta människor. Närmare bestämt var det Polyfemos, en av havsguden Poseidons söner. Polyfemos lät höra ett bullrande skratt när han fick se männen i sin grotta. Genast rullade han ett stort stenblock för grottöppningen och stängde därmed vägen ut. Sedan grep han tag i ett par av Odysseus män, bet av dem deras huvuden och satte kropparna på grillning över eldstaden.

Grekerna var slagna av fasa, men Odysseus lyckades hålla huvudet kallt. Han började tala med monstret, berättade vilka de var och bad honom vara gästfri och låta dem gå. Men Polyfemos skrattade bara åt honom och talade istället om att han nu tänkte sluka två av dem om dagen tills ingen fanns kvar. Alla fåren de sett tillhörde Polyfemos och nästa morgon gick han ut för att valla dem. Naturligtvis stängde han åter grottan med stenblocket. Odysseus män låg hopkrupna av förtvivlan. Själv ägnade han dagen åt att fundera. Snart hade han också kommit på en plan. Han befalldes sina män att plocka ut en lång stör från eldstaden och spetsa den. Sedan lades den tillbaka bland det glödande kolet så att spetsen härdades.

På kvällen återvände Polyfemos med sin färhjord och valde ut två nya greker att sluka. Odysseus hejade honom och frågade om han inte först ville smaka på deras vin. Polyfemos hade aldrig hört talas om "vin" och blev nyfiken. Odysseus höll upp vinet i en skål som Polyfemos förde till sina läppar. Det här vinet var mycket starkt och meningen var att det skulle blandas med vatten. Men Polyfemos drack det oblandat och gillade det. Snart började han bli påverkad av det starka vinet och skämtade och sludrade. Han lovade Odysseus att han skulle spara honom till sist, som tack för vinet. Och så undrade han vad Odysseus hette, så han visste vem han skulle tacka. "Ingen", ljög Odysseus. "Jag kallas Ingen."

Till slut var Polyfemos stupfull och sträckte ut sig på golvet för att sova. Snart dånade grottan av hans snarkningar och Odysseus satte den andra delen av sin plan i verket. Han män hämtade den spetsade stören från eldstaden och smög sig alldeles nära cyklopens huvud. På Odysseus order stötte de sedan stören djupt in i Polyfemos enda öga! Jätten vaknade genast och vrålade av smärta. De skrämde grekerna drog sig undan i grottans skrymslen medan Polyfemos rasade omkring förvirrad av smärta och vrede. Till slut lugnade han ner sig och frågade rakt ut vem som gjort honom detta onda.

”Det är jag, Ingen, som gjort dig blind” ropade Odysseus från sitt gömställe. Hela natten sökte Polyfemos efter sina plågoandar men grekerna lyckades hålla sig undan det blinda monstret.

På morgonen rullade Polyfemos undan stenblocket framför grottan för att släppa ut fåren. Men han satte sig mitt i öppningen och kände med händerna över flocken för att se om grekerna fanns bland djuren. Det verkade åter hopplöst att komma undan, men Odysseus fann på råd. Han och hans män kröp in under var sitt får och grep tag i pälsen. På så sätt upptäckte inte Polyfemos dem när han kände över djurens ryggar. Så fort de var ute sprang grekerna tillbaka till sina skepp. Deras kamrater, som var kvar ombord, undrade vart de tagit vägen. Men utan vidare förklaringar beordrade Odysseus dem att lätta ankar och ro för glatta livet.

När Polyfemos insåg att grottan var tom och att han åter blivit lurad rusade han ut och skrek till de andra cykloperna på ön. De kom farande och undrade vad han väsnades för. ”Ingen har gjort mig blind!” gnällde Polyfemos. ”Om ingen gjort dig blind måste det väl vara ditt eget fel”, tyckte cykloperna och gick hem igen. Odysseus och hans män hade hunnit ett litet stycke ut i havet när de fick se Polyfemos dyka upp på en hög klippa. Jätten plockade upp jättelika klippblock och slungade dem mot skeppen. Han kastade bara på måfå, men kom farligt nära några gånger. Odysseus ville se hur nära han kunde komma och började reta Polyfemos. Den blinde cyklopern öste förbannelser över sin fiende, ”Ingen” och svor att krossa honom. Då gjorde Odysseus sitt första stora misstag. Han avslöjade sitt riktiga namn. ”Tala om för dina gudar att det är Odysseus av Ithaka, och ingen annan, som förblindat dig!” ropade det han till jätten. Sedan försvann de ut till havs och bort från cyklopernas ö. Polyfemos föll på knä och bad till sin far Poseidon om hämnd och Poseidon svarade också.

Vindarnas ö

Efter äventyret med cyklopern kom grekerna till ön Aetolia. Här härskade kung, Aeolus, som av gudarna fått makt över vindarna. Odysseus och hans män blev glatt mottagna av kungen och de stannade en hel månad medan Odysseus underhöll alla med historier om Troja och deras resor. Till slut blev det dags för dem att fortsätta sin färd. Aeolus gav Odysseus en märkelig och mäktig avskedsgåva; en säck full med kraftiga vindar. Han förklarade att Odysseus med dessa vindar kunde nå sitt hemlands kust fortare. Då och då skulle han släppa ut en vind och på så sätt få skjuts åt sina skepp. Men han måste också samtidigt vara försiktig när han öppnade säcken, så att alla vindarna inte kom ut, för då kunde en katastrof hända.

Under den fortsatta resan höll Odysseus säcken och dess innehåll hemligt. När ingen såg honom släppte han ut en vind och skeppen fick plötsligt fart fram över havet. Besättningen trodde att gudarna var med dem och prisade sin tur. Men Odysseus andreman Eurylokos fick till slut se säcken och undrade varför Odysseus vaktade den så. Han pratade om saken med de övriga männen och till slut hade de övertygat varandra om att säcken var fylld med guld! Odysseus märkte deras tisslande och tasslande och blev vaksam. Han sov inte på flera nätter för att vakta sin säck. Till slut siktades Ithakas siluett vid horisonten och Odysseus drog en lättnades suck. Äntligen vågade han gå till vila. Men det skulle han förstås inte ha gjort. Det var nu som Eurylokos och några andra lade beslag på säcken och öppnade den. Genast for alla vindarna ut på en gång och grep tag i skeppen. Master knäcktes och segel slets sönder när vindarna kastade alla fartygen över havet tillbaka till Aeolus.

Katastrofen var ett faktum och kunde inte på något sätt göras ogjord. Odysseus sökte upp Aeolus igen och bad om en ny säck, men kungen nekade honom. Han trodde att Odysseus nu blivit förbannad av gudarna och vågade inte hjälpa honom. Och han hade på sätt och vis rätt. Det här var bara början på en lång rad katastrofer.

Laistrygonernas kust

Nu fick Odysseus och hans lilla flotta ta sig tillbaka för egen maskin. De var utelämnade åt havets nycker och det betydde att de egentligen hade behövt stå på god fot med havsguden Poseidon. Men istället hade de i honom fått en fruktansvärd fiende då de förblindade hans son Polyfemos. Nu gick ingenting som de tänkt sig. Havsströmmarna förde dem än hit och än dit och hemska stormar slet sönder deras skepp.

Efter en lång tid till sjöss siktade de äntligen land och ankrade i en vik omgiven av höga klippor. Det här var laistrygonernas land och en plats som vanliga människor gjorde bäst i att undvika, men det visste ju inte Odysseus. En bit in på land mötte grekerna en ung flicka som berättade att hon var dotter till kungen. Odysseus ville hemskt gärna prata med honom och hon ledde dem genast till palatset. Där mötte de flickans mor som var en jätte. Grekerna ryggade tillbaka, för de mindes ju mötet med Polyfemos. Men kvinnan verkade civiliserad och ropade på sin make, kung Antifates. När Antifates fick syn på grekerna gick han fram till en av dem lyfte upp honom och bet genast av hans huvud.

Odysseus och hans män flydde hals över huvud tillbaka till skeppen, men de märkte snart att de var förföljda av de jättelika människoätarna. Inta bara Antifates utan tusentals laistrygoner förföljde dem. Åter ombord på sina skepp rodde grekerna för sina liv. Laistrygonerna ställde sig i långa rader på de höga klipporna och lät stora stenar regna ner över skeppen. Ett efter ett krossades de grekiska fartygen och sjönk. Endast Odysseus eget skepp klarade sig ut från viken.

Kirkes ö

Nästa gång grekerna siktade land kom de till den sköna ön Aiaia, som var hem åt den vackra men farliga nymfen Kirke. Men Odysseus visste inte vart de färdades längre och klev iland för att söka efter mat och vatten. De slog läger på stranden och en mindre grupp män under ledning av Eurylokos skickades iväg längre inåt land för att se vad de kunde hitta. Timmarna gick och blev sedan till dagar, men männen återvände inte. Till slut dök Eurylokos upp, skräckslagen och vildögd. Han berättade om hur de mött Kirke, som bjudit dem på vin. Alla utom Eurylokos, som anade oråd, lät sig väl smaka. Men knappt hade de hunnit svälja vinet förrän de alla förvandlades till grisar. Kirke hade skrattat åt dem och sagt åt Eurylokos att hämta sin kapten, så att han kunde ta sin plats bland de andra svinen. Odysseus tog sitt svärd och gick iväg för att söka upp Kirkes hus. Han ville inte förlora fler män så han gick ensam.

I en skog mötte han plötsligt gudarnas budbärare Hermes. Odysseus undrade vad han gjorde där, nu när gudarna verkade vara emot honom. Hermes förklarade att Poseidon var hans fiende, men att vishetens gudinna Athena tyckte om honom och skulle hjälpa honom under resan bäst hon kunde. Hermes gav Odysseus en magisk ört och förklarade att om han stoppade denna i sitt öra skulle Kirkes magi inte verka på honom.

Odysseus tackade Hermes och gav sig av mot Kirkes hus. När han kom fram såg han grisar vandra omkring överallt. Det var inte bara hans män utan tydligen också andra som klivit iland på Aiaia. I dörren stod den vackra Kirke själv och välkomnade honom. Odysseus var inte oberörd av hennes skönhet, men mindes Hermes varnande ord. När Kirke bjöd honom sitt vin tömde han bägaren i ett enda svep. Men inget hände med honom eftersom han var skyddad av trollörten. Kirke gav upp ett rop av förvåning när hon märkte att hennes trollkonst inte hade någon verkan. Hon försökte fly men Odysseus grep tag i henne och tvingade henne att förvandla tillbaka hans män.

När Odysseus återförenats med sina män var förstås glädjen stor och Kirke var inte längre arg på dem. Tvärtom hade hon blivit förälskad i den mystiske Odysseus, som lyckats överlista henne. Hon erbjöd honom och hans män att stanna ett tag på hennes ö. Och så blev det. Odysseus män fann kärlek i famnen på alla de nymfer som bodde på Aiaia och han själv levde tillsammans med Kirke. Faktum var att han verkade nästan helt ha glömt av sitt gamla hem och den familj som väntade honom där. Men hans män började längta tillbaka. En dag blev den yngste av Odysseus besättning, Elpenor, full och ramlade ner från taket på Kirkes hus och dog. Den sorgliga händelsen gav Odysseus styrkan att vakna ur sina dagdrömmar och ta farväl av Kirke. Då hade grekerna stannat på Aiaia i ett helt år. Efter det att Odysseus lämnat henne födde Kirke deras son, som hon kallade Telegonus. Det skulle dröja många år innan Odysseus träffade honom.

Odysseus i dödsriket

Nu var Odysseus fast besluten att ta reda på den snabbaste vägen hem. Han bestämde sig därför att söka upp den blinde siaren Teresias, som visste svaret på allt. Det var bara ett problem; Teresias var död. Det betydde att Odysseus måste bege sig till underjorden och Hades dödsrike.

Efter långt sökande fann han en ingång till underjorden via floden Acheron, som på ett ställe rann upp i havet. Grekerna färdades i sitt skepp genom dystra gångar och hörde vilsna sjäalars jämranden. Till slut kom de fram till en strand, där Odysseus klev iland. Här offrade han en bagge och de dödas själar dök snart upp för att smaka på blodet. Odysseus kände igen flera av dem. Akilles, som stupat i striderna vid Troja var där och klagade på livet som död. Han sade till Odysseus att han hellre skulle vara slav bland de levande än kung i dödsriket. Också Ajax dök upp men han ville inte tala med Odysseus. Till sin förvåning mötte Odysseus också sin överbefälhavare, kung Agamemnon som lett Grekerna till Troja. Agamemnon förklarade att hans hustru skaffat sig en älskare medan han varit borta. När han kom hem blev han fegt lönnmördad. En av de skuggor som kom fram till Odysseus var hans egen mor. Han hade ingen aning om att hon dött, men den långa väntan och saknaden efter honom hade fått henne att tyna bort. Hon sade inte ett ord utan pekade bara anklagande på Odysseus, som kände sig fruktansvärt illa till mods.

Till slut dök också den gamle Teresias ande upp. När han smakat på blodet talade han till Odysseus, eftersom han redan visste varför han kommit. Han berättade att tråkigheter väntade på Ithaka. Han son, Telemakos, hade gett sig av för att söka efter honom. Han kunde inte stanna hemma längre, eftersom huset var fullt med friare. Alla trodde att Odysseus var död och nu flockades prinsar och adelsmän från hela Medelhavet för att förföra den vackra Penelope, Odysseus hustru. Än så länge höll

hon ut. Liksom sin make var hon också slug och hade lovat att välja en ny make när hon vävt färdigt en stor gobeläng. Men varje natt drog hon upp ett stort stycke av det arbete hon gjort under dagen och därför drog det ut på tiden. Teresias berättade också hur Odysseus skulle finna den närmaste vägen hem. Det var en farlig passage kantad av monster.

Innan Odysseus gick ombord på sitt skepp igen ropade en av de döda till honom. Det var den unge Elpenor som dött på Kirkes ö. Han klagade över den enkla begravning som Odysseus gett honom och krävde en ny begravning på stranden, en som bättre passade en kunglig sjöman. Odysseus lovade att göra detta för honom och lämnade sedan dödsriket.

Sirenerna

Efter att Odysseus återvänt till Kirkes ö och gett Elpenor en ordentlig begravning seglade man mot sirenernas klippö. Sirenerna var bevingade havsnymfer som sjöng så vackert att deras röster gjorde sjömän galna och fick dem att dränka sig.

Odysseus visste att sirenernas röster kunde vara farliga även på långt håll, så han försökte inte ta en omväg. Tvärtom seglade han rakt mot deras ö. Han var fast besluten att själv lyssna på deras sång. Så han bad sina män binda honom så hårt de kunde vid masten. Sedan stoppade alla utom han själv bivax i öronen. När de började närma sig sirenernas klippö hörde Odysseus tydligt deras sorgsna sång. Och han blev helt som förbyttn. Han tyckte att de kallade på honom med samma röst som hans hustru. Hans män hörde inget utan rodde taktfast på.

Odysseus ömsom skrek åt dem och bönföll dem att släppa honom fri. Men de kunde inte höra vare sig honom eller sirenerna. Till slut hade de kommit så långt bort från klippön att sången inte längre hördes och Odysseus fick tillbaka sitt förstånd igen. När hans män förstod att de var utom fara löste de repen och släppte loss honom.

Skylla och Karybdis

Teresias hade gett rådet till Odysseus att segla genom Messinasundet där vidundren Skylla och Karybdis fanns. Karybdis satt på botten av havet och svalde och spydde ut mängder av vatten varje dag. Därför fanns alltid en jättelik vattenvirvel ovanför Karybdis gap och den virveln kunde inget skepp klara sig igenom. På andra sidan sundet satt Skylla, som hade sex huvuden och flera fångstarmar. Om Odysseus

valde att segla förbi Skylla skulle de klara sig, men minst sex av hans män kunde gå åt. Odysseus berättade inte detta hemska för sina män, för han trodde att de skulle göra myteri då.

När de kom in i Messinasundet såg de Karybdis väldiga virvel piska upp havet och de tog hårdare tag med årorna än de någonsin gjort för att pressa förbi skeppet. Men strax fick Skylla vittring på dem och hävde sin vanskapta kropp ur en stor grotta på andra sidan sundet. Hennes sex huvuden gläfsste som stora hundar och slog ned på skeppet. Sex män fastnade i de klippande käftarna, men Odysseus kunde inget göra. Detta var priset för att de skulle komma igenom.

Med sina kamraters dödsskri ekande i öronen rodde grekerna förbi monstren och ut på andra sidan sundet. De hade klarat sig, men stämningen ombord var sämre än någonsin.

Helios boskap

Efter det gruvliga äventyret i Messinasundet kom grekerna till en ö omgiven av stilla vatten. Odysseus visste vad det var för en plats. Både Teresias och Kirke hade varnat honom för den. Detta var den ö där solguden Helios hade sin boskap. Ingen dödlig man fick kliva iland. Men nu var männen trötta på alla katastrofer och på Odysseus märkliga bestämmelser. Under ledning av Eurylokos hotade de med myteri om de inte fick gå iland. Odysseus var trött och lät dem till slut gå.

Väl iland dödade Odysseus män flera kor och stekte deras kött. De hittade också ett förråd med vin som de glatt tog del av. Hela dagen festade de om medan Odysseus satt kvar på skeppet, dystert och med onda aningar. Solgudens döttrar, Lampetia och Faitusa hade sett alltihop och skyndade att berätta för sin far. Helios blev rasande och krävde bestraffning från Zeus. Efter att ha funderat på det bestämde Zeus att de alla skulle dö, utom just Odysseus, som inte smakat något kött från boskapen.

När grekerna lagt ut med skeppet igen svartnade himlen snabbt och en väldig storm drog upp. Mitt ute på havet klövs himlen av en väldig blixtnedslag som slog ned i skeppet och slet det i spillror. Alla föll i vattnet och dödades antingen av smällen eller drunknade. Alla utom Odysseus, som lyckades klamra sig fast vid en bit virke.

Kalypsos ö

I flera dagar drev Odysseus omkring på havet. Till slut sköljdes han upp på ön Ogygia där nymfen Kalypso, dotter till titanen Atlas, bodde. Som alla nymfer var hon vacker och hade förmågan att förtrolla en vanlig man. Hon längtade efter en man i sitt sällskap och lät sin förtrollning falla över Odysseus. Livet på Ogygia kunde ha varit paradiset för vem som helst, utom för Odysseus. Om kvällarna och nätterna festade och älskade han och Kalypso. Men om dagarna, då hennes förtrollning inte var lika stark, drog han sig ner till stranden. Där satt han omgiven av sina minnen och grät. Odysseus

I sju år pågick det här. Till slut insåg Athena att Kalypso aldrig tänkte släppa Odysseus fri. Hon sände Hermes, som förklarade för Kalypso att gudarna var arga och att hon måste låta Odysseus gå. Motvilligt gick hon med på detta. När hon gett tillbaka Odysseus hans fria vilja försökte hon ändå övertala honom att stanna genom att erbjuda honom odödlighet. Men det intresserade inte Odysseus.

I faiakernas land

Odysseus byggde sig en flotte, tog med lite vatten och mat och gav sig av från Kalypsos ö. Till en början gick hans resa bra, men hans gamla fiende Poseidon hade inte glömt honom och välte snart flotten i en storm. Åter var Odysseus helt utlämnad åt det vilda havet. Efter några dagar spolades han naken upp på en främmande strand. När han vilat gick han inåt land och fick då höra skrattande röster från en liten skogsdunge. Eftersom han var helt naken lyfte han upp ett av de får som betade i närheten och höll detta framför sig. Det var ett gäng unga flickor som hade utflykt. De blev skräckslagna när de fick se den nakna Odysseus och sprang

iväg. Alla utom en, som gick fram till honom och hälsade. Hon visade sig vara Nausikaa, dotter till kung Alkinoos. Hon berättade att Odysseus hade hamnat på ön Scheria och att han var välkommen hem till henne om han ville. Odysseus var misstänksam och inte van vid sådan vänlighet efter sina många äventyr. Han tackade ja till hennes inbjudan, men avslöjade inte vem han var förutom att han var född på Ithaka.

Vid kung Alkinoos hov blev han väl mottagen och fick bära dyrbara kläder. En kväll stämde kungens hovpoet upp i en sång om Troja och alla de hjältar som stupat där. Alla minnen sköljde över Odysseus och han föll i gråt. Kungen blev givetvis mer nyfiken än någonsin på vem han egentligen var och till slut pressade han sanningen ur Odysseus. Odysseus berättade om trojanska kriget, om hans långa hemfärd och om allt som hänt honom. Ingen i palatset sade ett ord under hans långa, fantastiska berättelse. När han till slut tystnat reste sig Alkinoos och lovade Odysseus ett skepp med dugliga sjömän och proviant för resan hem till Ithaka.

Odysseus kommer hem

Efter 20 år och många sorger och bedrävelser kunde Odysseus äntligen resa hem. Han var fast besluten att reda upp oordningen hemma och köra ut alla de fräcka friarna, kosta vad det kosta ville.

Knappt hade han hunnit stiga iland på Ithaka förrän Athena uppenbarade sig. Hon hade åter kommit för att hjälpa honom och förvandlade honom nu till en smutsig gammal tiggare. Med denna förklädnad skulle han kunna ta sig in i palatset. Men innan Odysseus begav sig dit beslöt han sig för att se om någon av hans gamla vänner fortfarande levde. Han gick därför till Eumaios, hans trogna svinherde och ostmakare. Jodå, den enkla hyddan stod kvar och Eumaios satt utanför, fast han hade blivit äldre. Han välkomnade tiggaren, som ju var Odysseus, och bad honom sitta ner. Sedan frågade han om det fanns några nyheter om den försvunne Odysseus, hans sanne konung. Odysseus glädde sig i sitt hjärta över att han funnit en trogen vän.

Medan de satt och pratade kom en ung man gående. Eumaios hälsade honom med en hjärtlig omfamning och berättade för tiggaren att det här var ingen mindre än Telemakos, kungen son, som nu återvänt efter ett långt sökande efter sin far. Odysseus såg på sin son med stora ögon. Pojken hade ju varit ett spädbarn när han reste och nu var han nästan en vuxen man. Inte heller Telemakos hade några goda nyheter om sin far. Det verkade som om Odysseus var försvunnen för evigt. Men då kunde inte Odysseus hålla sig längre. Han kastade av sig Athenas förtrollade maskering och visade sig som sitt rätta jag. Fast även han blivit äldre kände Eumaios igen honom. De omfamnade alla varandra yra av glädje och förvåning.

Odysseus fick nu höra från dem båda sorgliga historier om hur hans hem såg ut. Huset var fullt med friare som söp slogs och grisade ner. Penelope höll sig undan så gott hon kunde och satt för det mesta inlåst på sitt rum. Odysseus bestämde med Telemakos och Eumaios att de alla skulle bege sig till palatset. Odysseus skulle återta sin förklädnad och Telemakos skulle berätta för friarna att hans far troligen var död.

Bågskyttetävlingen

Allt skedde enligt planerna och ingen kände igen Odysseus när han klev in på gården till sitt palats. Det vill säga ingen utom hans gamla jakthund Argos. Hunden hade väntat i tjugo år på sin husse och var nu både halt och nästan blind. Ändå kände han igen Odysseus under trasorna han bar och skyndade bort till honom så fort han kunde. Men det blev ett kort återseende. När Argos hälsat föll han stilla ihop och dog. Odysseus fällde en tår över sin gamle vän, som aldrig hann avslöja honom. Friarna i palatset tyckte det var märkligt att hunden hälsat tiggaren, eftersom han hela tiden morrat efter dem.

När Odysseus tog sig en närmare titt på friarna kunde han känna igen många av dem. De flesta hade bara varit pojkspolingar när han reste. De var alla söner till adelsmän och rika köpmän. Förutom Argos var det en till som till slut kände igen Odysseus. Det var hans gamla barnsköterska som fortfarande levde. Hon såg att tiggaren hade ett ärr på låret, ett ärr som Odysseus fått under en vildsvinsjakt när han var liten. I hemlighet erkände Odysseus inför henne att han återvänt för att ställa saker till rätta. Hon i sin tur kunde berätta att Penelopes trick med att förstöra sin vävnad varje natt och på så sätt uppehålla friarna, hade avslöjats.

Odysseus sökte upp sin hustru som stod och talade med några tjänare. Fast tjugo år hade gått var Penelope fortfarande lika vacker, fast hennes blick var nu sorgsen. Odysseus höll huvudet kallt och berättade för henne att han kom med budskap från hennes make. Han berättade att Odysseus var på hemväg, men att Penelope måste hjälpa honom med några saker. Den förklädde Odysseus berättade sin plan. Penelope visste inte vad hon skulle tro, med det förslag tiggaren gett henne skulle i alla fall hjälpa henne att hålla friarna borta en stund till. Hon tillkännagav att hon skulle gifta sig med den som kunde spänna Odysseus stora båge och skjuta en pil genom tolv uppradade yxhuvuden. Alla på Ithaka visste att endast Odysseus själv kunde spänna den stora bågen, ty uppgiften krävde inte bara styrka utan också en speciell teknik.

De irriterade friarna samlades i palatsets stora sal, där yxhuvudena stod fastsatta i en lång stock. Genom varje yxhuvud fanns ett hål där skaftet annars satt och det var genom dessa hål pilen måste passera. Även Odysseus hade trängt sig in i salen och när friarna fick syn på honom ville de slänga ut honom. Men en av dem, som var en storvuxen och skicklig brottare, gick med på att låta gubben stanna om han ville möta honom i en match. Det tyckte de flesta var grymt, men Odysseus tackade gladeligen ja. Och kampen blev märklig och kort. Inför friarnas förvånade ögon kastade den gamle tiggaren enkelt omkull sin motståndare och dängde honom hårt i golvet. Efter en del stirrande och muttrande tilläts den förklädde Odysseus stanna kvar.

En efter en försökte nu friarna spänna pilbågen, men hur de än bände, böjde och klämde kunde de inte kröka bågen nog för att haka fast bågsträngen. Till slut var det bara den övermodige Antinoos kvar. Han var den som flitigast uppvaktat Penelope och var övertygad om att han skulle klara provet. Men hur han än tog i och ansträngde sig lyckades han inte bättre än de andra. Arg slängde han bågen i ett hörn och förklarade att uppgiften var helt omöjlig och ett illvilligt trick av Penelope. Bågen råkade hamna mitt framför Odysseus fötter.

Han plockade upp sitt gamla vapen och frågade stillsamt Penelope om inte han också kunde försöka. Friarna skrattade gott åt honom och var ännu en gång på väg att kasta ut honom. Men Penelope gav sitt samtycke och den gamle mannen intog sin plats framför raden av yxhuvud. Odysseus böjde bågen som den varit ett barns leksak och hakade fast strängen. En bitande tystnad spred sig i rummet när han lade en pil mot strängen, spände bågen med ett knakande ljud och fyrade av pilen. Den gick som ett skott genom alla tolv yxhuvudena och fastnade i väggen på andra sidan.

Den sista striden

När Odysseus vände sig om mot friarna hade hans förklädnad fallit av honom och de förstod nu vem som fanns mitt ibland dem. Även Penelope såg sin make stå framför henne, fast hon knappt kunde tro sina ögon. Odysseus spände bågen och lät ännu en pil fara, nu rakt igenom Antinoos hals. Sedan föll en friare till, och ännu en. Alla dörrar hade stängts av Telemakos och Eumaios, som nu kom rusande och hjälpte Odysseus döda alla friarna. Det blev en kamp där spjut, svärd, dolkar och pilar blixtrade i den dunkla slottssalen. Till slut stod bara Odysseus, Telemakos, Eumaios och Penelope kvar medan golvet flöt av blod.

Det var en grym hemkomst Odysseus hade bjudit sin familj på, men kanske den var nödvändig. Nu visste alla att kungen var hemkommen och att han var herre i sitt eget hus igen. Odysseus offrade till Zeus för att be om förlåtelse för morderna på alla friarna. Sedan offrade han också till Poseidon för att sluta fred med honom.

Penelope visste inte vad hon skulle tro om mannen som återvänt. Hennes make hade varit försvunnen så länge att hon misstänkte att han var en bedragare av något slag. Så hon utsatte Odysseus för ett prov som skulle avslöja sanningen. Hon sade till honom att han nu måste sova utanför deras sovrum och att han fick bära ut sängen själv. Men Odysseus blev rasande och förklarade att det ju var omöjligt att flytta sängen, eftersom dess ena gavel var gjord av ett olivträd som växte rakt igenom huset. Det kunde bara Odysseus själv veta, ty det var han själv som byggt sängen för länge sedan. Då förstod Penelope att det faktiskt var hennes man som återvänt och hon kunde äntligen låta sitt hjärta känna lycka.

Odysseus visste att hans mor var död, henne hade han ju träffat i dödsriket. Men till sin stora glädje fick han veta att hans gamle far, Laertes, ännu var i livet. En tid efter Odysseus hemkomst försökte Antinoos far, Eupiteas, göra uppror och döda Odysseus. Men Athena gjöt ungdomlig styrka i Laertes kropp och i den kamp som sedan följde var det Laertes som dödade Eupiteas.

Odysseus död

Här slutar den historia som blivit känd som Odyséen eller Odysseus irrfärder. Men det finns också en berättelse, som inte är lika känd, om Odysseus död. När Odysseus blivit gammal hade hans son Telegonus, som han hade tillsammans med nymfen Kirke, blivit en vuxen man och en skicklig kämpe. En dag anlände Telegonus till Ithaka, men han trodde att det var ett helt annat land och gav sig av på plundringståg. Odysseus visste inte att det var hans son som stormade palatset och i de följande stridigheterna råkade de bägge i närkamp. Av misstag sårade Telegonus Odysseus med en giftig tagg från en stingrocka och på några ögonblick var Odysseus död. När Telegonus förstod vad som hade hänt sörjde han sin far djupt och slöt genast fred med sin halvbror Telemakos. För att sona sina misstag tog Telegonus med sig Odysseus kropp, liksom Penelope och Telemakos till sin hemö Aiaia. Där gjorde Kirke dem odödliga och gifte sig med Telemakos, medan Telegonus så småningom tog Penelope till maka.

